

El discret encant de la política demogràfica

Susanne Schultz

Polítòloga de l'Institut Llatinoamericà de la Universitat Lliure de Berlín

El tema de l'excés de població és acceptat avui pels corrents més progressistes com a part inseparable d'una problemàtica on convergeixen el subdesenvolupament i la destrucció del medi ambient. S'ha assumit la necessitat d'una política demogràfica però la política demogràfica en ús només parla d'escassetat de recursos i excés de població, i oblida les relacions socials i el punt de vista de la dona pel que fa als seus drets procreatius. El perill és animar una política d'extermini que es preguntí: quina és la població que sobra?

La sensació d'excés de població

Ja l'ecòleg Paul Ehrlich, que el 1969 publicà el bestseller titulat *La bomba demogràfica*, es referia a la certesa emocional del perill d'excés de població. Ehrlich descriu una nit a Delhi, en la qual travessà la ciutat amb un taxi mentre contemplava «**homes que parlaven, es barallaven i cridaven [...] Homes que orinaven i buidaven els seus intestins**». El que és interessant és que alhora confessa: «**Només uns quants turistes privilegiats érem aliens a les masses humanes i l'ambient sorollós de l'Índia. Tal vegada, però, des d'aquella nit conec la sensació de l'excés de població.**»

Mentre el llenguatge revifa la presència d'aquesta percepció emocional en el debat i compara els homes amb les armes i les catàstrofes naturals (imatges com sang, bombes, espoletes graduades, cèl·lules canceroses s'han convertit en part de la quotidianitat periodística), el concepte d'excés de població, emparat per diverses estadístiques, suggereix un objectivisme matemàtic.

També en el discurs esquerranista, ecologista i en algun de feminista apareix actualment la certesa d'un problema demogràfic objectiu. Determinats elements del punt de vista de la política demogràfica ja semblen familiarment o fàcilment integrables. Per tal de comprendre-ho, cal observar amb precisió la lògica de la política demogràfica i de l'excés de població per identificar el problema que la constitueix.

Un càlcul per legitimar la política demogràfica

La política demogràfica és el conjunt de mesures endegades per institucions estatals, supranacionals o privades amb la finalitat d'influir en la distribució espacial i/o en la *qualitat* d'una població. Per això, els programes de planificació familiar, com a possibles instruments de reducció de la taxa de natalitat, només formen part d'una política demogràfica quan estan vinculats a objectius demogràfics. Així, el dret al control de la natalitat com a dret individual reclamat pels moviments feministes no està facilitat per la política demogràfica, com s'afirma sovint, sinó que resulta essencialment restringit per un objectiu demogràfic.

Actualment, la tradició eugenèsica d'aplicar una política demogràfica per millorar la *qualitat* d'una població amb prou feines apareix com un objectiu explícitament demogràfic en la legitimació pública. En canvi, s'afirma que, en l'àmbit internacional, existeix un excés de població que provoca un desequilibri entre el conjunt de la població i el dels recursos. La construcció del concepte d'excés de població recorre dos estadis: el del càlcul de l'excés de població i el de la selecció d'un grup determinat que constitueix aquest excés.

L'excés de població en la regla de càlcul

L'excés de població només pot ser plantejat si s'estableix el simple càlcul de confrontar el conjunt de la població amb unes dades determinades sobre els recursos.



Els demògrafs reconeixen com a factors que influeixen en el volum demogràfic (juntament amb la migració) la taxa de naixements i defuncions.

Segons el context històric i ideològic, aquestes dades inclouen la producció alimentària, el Producte Interior Brut, l'explotació de primeres matèries o la superfície útil aprofitable per a l'agricultura. Ambdues magnituds es consideren interdependents i s'interrelacionen.

Amb això s'oculta que el volum dels recursos produïts i socialment necessaris depèn de la forma que assumeixin les relacions socials humanes.

La tesi inicial és que existeix un estat d'equilibri ideal entre ambdues magnituds. Així, el desequilibri entre les dues dades només es pot definir com a escassetat de recursos o com a excés de població. Per tant, qualsevol problema social pot presentar-se com a excés de població. Per exemple, un baix Producte Interior Brut per càpita pot interpretar-se com un nivell de productivitat excessivament baix o com un excés demogràfic.

El requisit indispensable és ignorar la determinació social de les dades que es confronten amb les magnituds demogràfiques. Només lleis ahistòriques i estàtiques, com per exemple la que fixa la quantitat de persones que poden viure en una superfície determinada, permeten calcular la variable de la població. D'aquesta manera, la correlació matemàtica apareix al discurs de la política demogràfica com una relació de causa-efecte: l'excés de població és la causa de la manca de recursos, de la desviació del barem d'equilibri calculat.

Biomassa demogràfica

Per tant, des del punt de vista del benestar general i de la planificació social, només té dret a l'existència un volum demogràfic que, segons aquests càlculs, sigui econòmicament i ecològicament aplicable i sostenible. El terme excés de població s'assembla al discurs racista, que presenta la inferioritat de determinats grups com un fet científic objectiu. Així mateix, la falta d'integrabilitat social d'un volum concret de persones constitueix un mitjà per ne-



gar-los el dret a l'existència sense abandonar el discurs il·lustrat.

Així doncs, la política demogràfica només pot presentar-se com un fet d'interès comú convertint la població, com a biomassa humana, en objecte de planificació social i separant-la d'aquesta manera del subjecte que la manipula, la humanitat. Així es defuig la imatge d'una evident política de selecció. (Segons Foucault, la construcció de la *població* com a biomassa existent més enllà dels individus i la societat és una fase decisiva en les tècniques desenvolupades pel poder a finals del segle XVII, que ja no comprenia només el dret del sobirà sobre la vida dels seus súbdits, sinó que s'estenia a una optimització de la vida a través d'intervencions demogràfiques.)

Selecció de l'excés de població

Malgrat que, a partir de la fórmula quantitativa purament matemàtica (i, en aquest sentit, neutral) d'*excés de població*, no es pot deduir qui està de més en la quantitat

abstracta, en un típic biaix de l'argumentació de la política demogràfica, s'abandona l'abstracció quantitativa i s'estableix una selecció quan es pregunta, aleshores, qui ha de ser reduït.

Per tant, sempre és la població pobre i/o que habita en territoris ecològicament sensibles dels *països en desenvolupament* la que constitueix l'excés que converteix l'excés abstracte de població en un de concret. Per tal de realitzar políticament la reducció de l'excés de població calculat, ja no es relaciona de manera abstracta la quantitat de recursos i el volum de població, sinó que s'identifica un determinat grup com l'excés de població calculat. A través dels corresponents principis del darwinisme social s'atribueix el problema precisament als grups que, en virtut de les estructures socials existents, són exclosos de totes formes d'accés als recursos. Igual com es va fer, en primer lloc, amb la quantitat de recursos produïts i necessaris, en segon lloc, es declara llei natural l'estructura social existent: la disminució dels no-privilegiats s'assimila a la disminució dels

seus problemes. Sorgeix la tautologia que es repeteix una vegada darrera l'altra: hi ha massa refugiats perquè hi ha massa persones que han de buscar refugi o massa pobresa perquè hi ha massa pobres.

Ens trobem a prop de la idea de l'extermini?

Així mateix, formen part de la comprensió de la política demogràfica les respostes a qüestions com les que fan referència a la manera de reduir el grup identificat com a excés de població. L'afirmació d'un excés de població a escala mundial encara no determina amb quins mitjans es pot emmotllar aquest excés a l'òptim demogràfic calculat. Els demògrafs i demògrafes reconeixen com a factors que influeixen en el volum demogràfic (juntament amb la migració a escala nacional), la taxa de naixements i defuncions. Des del punt de vista tecnocràtic, és indiferent quina de les dues taxes ha de ser manipulada, tot i que actualment subsisteixi (encara) el consens oficial sobre la manipulació, *per motius ètics*, de la taxa de naixements. (Tanmateix, sovint els demògrafs i demògrafes reflexionen sobre com influeix per exemple la sida en el creixement demogràfic.)

El cos de la dona com a mitjà de control demogràfic

Un altre consens en el discurs dominant de la política demogràfica es produeix en la resposta a la qüestió de com es pot influir en la taxa de natalitat. Pertany a la tradició de la interpretació social biologista equiparar la dona amb la natura i l'home amb la cultura i la civilització. El blanc de la política demogràfica, com un control pervertit de la natura que converteix les mateixes persones en objectes és, per tant, la capacitat procreadora de la dona (no la de l'home). Cal controlar-la amb intervencions tecnològiques (esterilitzacions i administració de mètodes anticonceptius d'acció prolongada), ja que es qüestiona la sociabilitat de la procreació

com la dels recursos existents i la seva distribució social.

La definició de la vida que no es mereix viure o ecològicament o econòmicament no integrable és la ideologia de la legitimació del poder, la qual només es troba exempta de contradiccions si es consideren inalterables les estructures socials que, d'aquesta manera, es biollogitzen. Aquest és un element conegut i central de les posicions crítiques amb la ideologia. Tanmateix, perquè la sensació d'excés de població també assalta els que critiquen la societat?

Deliri factibilista d'esquerres

La idea d'un Estat central fort, que no tan sols planifica l'economia, sinó també el volum de la població per assolir un estat d'equilibri, forma part de les tradicions utòpiques d'esquerres. Marx criticà l'acceptació malthusiana d'un desequilibri inevitable entre el creixement de la producció d'aliments i el volum de població tot jutjant que legitimava el poder; en lloc d'això afirmà l'existència d'un relatiu excés de població que reproduïa una vegada darrera l'altra les crisis del capitalisme. Tanmateix, també hi va haver socialistes, com per exemple Kautsky, que considera-



La tradició de la interpretació social biologista equipara la dona amb la natura i l'home amb la civilització. El blanc de la política demogràfica és, per tant, la capacitat procreadora de la dona (no la del l'home).

ven el problema d'un excés absolut de població independentment de les condicions socials. En una carta a Kautsky, Engels criticà aquesta actitud, tot i que estava d'acord amb ell que una societat comunista estava en condicions de **«regular la producció de persones com ja havia regulat la producció de coses.»**

La màgia de les xifres

Avui dia també semblen reproduir-se aquestes tradicions. Només existeix diversitat d'opinions sobre quan i en qui s'ha de delegar una política central. Uns ja no creuen en la possibilitat de canvis estructurals a escala mundial i consideren l'adaptació del volum de la població a les condicions donades com l'exigència del moment. En el context d'un nou ordre mundial, defensen la necessitat de confiar en les institucions internacionals de política demogràfica, que es proclamen defensores de l'interès comú de la humanitat. Altres, fora d'això, observen la distribució dels recursos i la destrucció ambiental mundial a càrrec dels països industrials i, per aquesta raó, reconeixen la funció ideològica del fet d'afirmar que el creixement de la població és l'origen de tots els problemes de la humanitat. Tanmateix, tampoc podem substraure'ns a la idea que en el futur pot haver-hi un límit calculable objectivament i controlable a través d'intervencions centralitzades i planificades del nombre de persones que habitin el planeta.

Així doncs, tot i que la segona postura, més crítica, desemmascari el principi de selecció en el discurs de la política demogràfica, planteja la separació de la societat d'un subjecte de la biomassa de població estable i regulable funcionalment, que és la condició prèvia per a la selecció de les persones considerades sobreres. Reprodueix l'acceptació de la possibilitat de calcular un estat d'equilibri, com també la solució als problemes socials a través de la dissolució de la desigualtat, però per la banda de la variable població.

La distribució dels recursos i la destrucció ambiental a càrrec dels països industrials, fa deduir que el creixement de la població origina tots els problemes de la humanitat.



Masses revolucionàries

L'esquerra llatinoamericana tampoc analitzà profundament, en la seva crítica a la política demogràfica imperialista, el concepte de la variable població, i es limità a argumentar una funcionalitat de la població oposada al discurs neomalthusià de les agències internacionals. S'oposà a l'actitud de considerar la població com a massa de consumidors i consumidoras que devoren el Producte Interior Brut. L'imaginà en canvi com una massa de mà d'obra; o bé considerà necessari incrementar el volum de consumidors i consumidoras per desenvolupar així un mercat interior nacional, segons els models econòmics de la teoria de la dependència, basats en la demanda. També la coneguda crítica d'Eduardo Galeano als programes neomalthusians, en el sentit que a l'Amèrica llatina és més efectiu matar els guerrillers dins de l'úter, reproduceix el concepte dels neomalthusians de manera invertida: la massa de la població es considera funcional per a desenvolupaments revolucionaris.

Control de la natalitat com a domini de la natura

Íntimament relacionada amb la consideració de la població com a magnitud funcional per al desenvolupament social es troba la idea de la capacitat tecnocràtica d'influir en les taxes de natalitat. Molts esquerrans consideren l'esfera de la societat, definida segons la terminologia marxista com un sistema de producció, una complexitat desenvolupada històricament, mentre que jutgen ahistòriques i naturals les activitats atribuïdes a la dona en la distribució sexual del treball. Neguen la historicitat de construccions com la fertilitat, la feminitat, la sexualitat i l'organització social de l'educació i l'atenció als fills, quan es considera factible influir-hi amb objectius demogràfics i programes tecnocràtics per al control de la natalitat. La idea que la transformació del *comportament procreatiu* no depèn de processos socials, sinó que és una magnitud controlable des d'un poder central tecnocràtic és comú al deliri factibilista d'esquerreres i als tecnòcrates malthusians: les relacions entre sexes queden completament fora de la vista.

Els defensors i defensores de la natura com un valor en si consideren destructiva qualsevol intervenció de l'home.



Les agències de política demogràfica fa temps que han après que no es podien alterar les taxes de natalitat només amb esterilitzacions forçoses i programes extensius d'anticonceptius. Per això posen en funcionament projectes sanitaris o socials per a programes de reducció de la natalitat.

Control de la població o barbàric

Les agències de política demogràfica fa temps que han après que no es podien alterar les taxes de natalitat només amb esterilitzacions forçoses i programes extensius d'anticonceptius. Per això intenten que les seves experiències sobre la determinació social dels *comportaments generatius* (segons la terminologia demogràfica) tornin a ser útils a la tecnologia social. Realitzen una *investigació de l'acceptació* i posen en funcionament projectes sanitaris o socials per a programes de reducció de la natalitat. Tanmateix, en el debat ideològic sobre la necessitat de la política demogràfica, no sembla deixar cap mena de dubte, precisament en opinió dels esquerans frustrats, que la desigual ordenació econòmica mundial és inalterable, i que els models socials de la maternitat i la fertilitat, determinats per les jerarquies sexuals són en canvi, manipulables a través d'una intervenció tecnològica.

Entre el pessimisme civilitzat i la gestió ecològica

El creixement de la població com a causa de la destrucció ambiental és, des dels anys vuitanta, un dels arguments centrals per a la legitimació dels programes de reducció de la natalitat i ha estat també inclòs per amplis sectors del moviment ecologista en les seves anàlisis de la problemàtica. Dos conceptes naturalistes i ecologistes ahistòrics han donat suport a aquest punt de vista: d'una banda, els defensors i defensores (des de conservadors a esotèrics) de la natura com un valor en si que està greument amenaçat per la civilització humana. Qualsevol intervenció de l'home es considera destructiva sigui quin sigui la forma d'apropiació de la natura. D'aquesta manera s'afavoreixen visions futuristes d'un apocalipsi provocat per la multiplicació de l'espècie humana, presentada com una massa parasitària.

Des d'aquest punt de vista, el conjunt de la humanitat constitueix un excés de població, i qualsevol reducció de la massa humana representa un acte de defensa del medi ambient. Com els paisatges cultivats són ja fragments de natura destruïda, aquesta tendència es concentra en la salvaguarda d'enclaus naturals que encara no han estat trepitjats per l'home (o això sembla), com per exemple les selves tropicals. Malgrat que aquesta visió de la natura s'oposa a una reducció dels terminis en funció del càlcul econòmic de costos i guanys, no analitza a fons el model existent d'apropiació de la natura ni altres possibilitats d'una relació social regenerativa amb el medi ambient natural.

Un bengalí funciona com un automòbil solar

Un altre concepte de la natura (malgrat que sovint no es troba clarament delimitat en l'argumentació) segueix la variant tecnocràtica de l'argumentació ecològica. Intenta comprendre la complexitat de les relacions planetàries entre l'home i el sis-

Els càlculs de capacitat de càrrega ignoren per què les capes més pobres de la població sempre han estat empeses cap a les regions més sensibles ecològicament.



tema ecològic reduint-les a sistemes de regles constituïdes a partir de dades quantitatives de les ciències naturals. Gràcies a aquests sistemes cibernètics, el sistema ecològic ha de convertir-se de nou en previsible i controlable: l'home, com a gestor ecològic, ha de simular o controlar els processos naturals concebuts en forma d'estructures circulatòries i sistemes de regles, per evitar així un col·lapse ecològic. En aquesta línia de pensament, la població es considera una variable més d'un sistema complex. Amb aquest plantejament, es nega alhora l'estructura social i la dinàmica de model dominant d'apropiació de la natura, com també l'existència de diverses formes d'organització social i d'estructures i motivacions culturals en funció de la natura.

La majoria de vegades, la societat es redueix en els càlculs de manera que s'estableixen distincions en el *factor humà*, segons magnituds com el nombre d'automòbils o el consum d'energia per càpita, que poden després ser aplicades a diverses versions més o menys perjudicials per

al medi ambient de l'espècie humana. Per exemple, en un quadern temàtic de la revista *GEO*, titulat *L'explosiu humà: l'explosió demogràfica*, es deia: «**Un bengalí funciona com un automòbil solar: amb energia solar i sense substàncies contaminants.**» D'observacions com aquesta es pot concloure que la reducció del creixement demogràfic s'hauria de combinar amb una reducció d'aquests factors; o bé, per contra, que el perill més gran per al planeta el representen les persones que aspiren al nivell de consum occidental i que, d'aquesta manera, poden multiplicar encara, al contrari dels habitants dels països industrialitzats, el seu potencial destructor del medi ambient. Per tant, torna a sorgir un desequilibri entre el medi ambient i la població, en el qual es considera la població com la variable.

Enfocaments de la sociobiologia animal

En aquesta falsa globalitat ja no es tracta de problemes socials, sinó de la humani-

tat. Amb finalitat de càlcul, s'adopten, en el context de la relació abstracta entre l'home i la natura, conceptes de la sociobiologia. A partir de la biologia de la població animal, s'ha desenvolupat així el concepte de capacitat de càrrega com la relació entre un territori determinat i un nombre de persones que el pot explotar de manera duradora. Només abstraïent les condicions socials d'un sistema de producció determinat (com l'organització del treball, el consum d'energia en l'agricultura, els costums alimentaris, les necessitats espacials, etc.) i suposant una economia de subsistència autàrquica, no monetària i separada del mercat mundial, es pot esbrinar la capacitat de càrrega d'un territori determinat de clima i composició del sòl homogenis.

Nogensmenys, en el debat sobre la política demogràfica s'argumenta amb lleugeresa amb càlculs globals sobre capacitat de càrrega obtinguts de manera dubtosa. Fins i tot crítiques i crítiques de la política demogràfica utilitzen de grat aquesta mena de dades. Sens dubte, això té sentit en tant que suposa respondre als neomalthusians amb les seves pròpies armes, i perquè crida l'atenció sobre l'ús selectiu que fan aquests de les estadístiques. Però els càlculs de capacitat de càrrega també ignoren, a més dels factors socials esmentats, les causes per les quals històricament les capes més pobres de la població sempre han estat empeses cap a les regions més sensibles ecològicament, i s'oposen a qualsevol redistribució social de la terra com una altra manera de solucionar el problema.

Una política demogràfica feminista?

Contràriament a la intervenció planificada en la variable població dels projectes socials utòpics més diversos, els moviments feministes han manifestat la seva protesta contra la intervenció estatal en la capacitat procreativa de les dones, i han lluitat a favor d'un dret individual de decisió sobre el propi cos i el nombre de fills. El discurs

Es considera capacitat de càrrega la relació entre un territori determinat i el nombre de persones que el pot explotar de manera duradora.



dels moviments feministes occidentals s'enfrontà, en primer lloc, exclusivament, a una política natalista i exigí, abans que res, el dret al control de la natalitat. En canvi, els moviments feministes del Sud, com per exemple els de l'Amèrica llatina, es van haver d'enfrontar tant a les coercions antinatalistes de les agències internacionals de política demogràfica com a les tendències pronatalistes de l'església catòlica i de diverses forces nacionalistes (d'esquerres i de dretes). Desenvoluparen el concepte dels *drets reproductius*, en el qual s'inclou no tan sols el dret a mètodes anticonceptius segurs i l'avortament, sinó també la possibilitat de tenir fills. Sorgiren projectes sanitaris per a dones que exigiren un altre tipus d'orientació sanitària, sexual i anticonceptiva per part dels serveis privats i públics, o que els portaren a la pràctica.

Tanmateix, avui en dia encara existeixen als ambients feministes diverses opinions sobre si cal rebutjar del tot la política demogràfica o si aquesta es podria reformar en un sentit feminista.

En part, la discussió és desorientadora, perquè algunes feministes, com Teresita de Barbieri, alliberen el concepte de política demogràfica del seu significat històric i li donen una nova interpretació. Generalment, no obstant això, el tema central és la relació de les organitzacions de dones amb les institucions internacionals de la política demogràfica. Cada vegada més, les grans organitzacions donen suport econòmic als projectes sanitaris per a dones i, des de fa uns quants anys, també s'acosten, en el seu discurs sobre l'elaboració dels programes de planificació familiar, a determinades exigències feministes, naturalment sense qüestionar els objectius demogràfics antinatalistes.

Entorn a la Conferència Mundial sobre Població

Entorn a la Conferència Mundial sobre Població que se celebrà el 1994 al Caire, i en la qual participaren per primera vegada les ONG, es va posar d'actualitat la qüestió d'un *diàleg* amb institucions com el Popu-

lation Council o la Fundació Ford. La International Women's Health Coalition és una organització amb seu a Nova York que ja fa uns quants anys que defensa una política de diàleg. Redactà una declaració que havia de servir de base per a la participació de les organitzacions feministes en la conferència i que va ser signada per més de cent organitzacions feministes reconegudes arreu del món (entre les quals n'hi havia també algunes de llatinoamericanes). En aquesta declaració es van formular moltes exigències pel que fa a l'elaboració de programes de planificació familiar i a la participació de les dones en aquesta elaboració, tot i que no s'hi qüestionà en profunditat la política demogràfica: **«La política demogràfica ha d'impedir moltes situacions que perjudiquen la salut reproductiva de dones i homes.»** A aquesta declaració, s'hi va oposar la Women's Global Network for Reproductive Rights, una agrupació d'organitzacions sanitàries femenines, amb la proclama: **«Hem d'anar més enllà d'aquesta declaració i rebutjar qualsevol tipus de política demogràfica, ja que aquesta és incompatible amb el dret de decisió de la dona en els àmbits de la fertilitat i la sexualitat.»**

Dret de decisió com a càlcul de costos i guanys?

La discussió demostra que la concentració dels moviments feministes en el dret individual de decisió no és suficient per desenvolupar posicions ideològicament clares contra la afirmació de l'existència d'un *excés de població*. D'una banda, això és perquè moltes organitzacions sanitàries femenines estan més ocupades, en la seva tasca quotidiana, amb les conseqüències pràctiques dels objectius demogràfics (com a mètodes sanitariament perniciosos, per tal com són coercitius i contenen una informació incompleta, o programes de contracepció i esterilització), que amb la seva funció de legitimitació ideològica.

D'altra banda, sovint s'interpreta els *drets reproductius* de manera que sigui possible adoptar-los dins dels programes de política demogràfica.

L'etnòloga berlinesa Shalini Randeria demostra que, en el discurs feminista occidental, el dret de decisió es redueix sovint a una relació racional de les dones amb els seus fills. Quan els neomalthusians col·loquen en primer pla la irracionalitat de l'abundància de fills com la causa de la misèria creixent, sovint les crítiques expliquen la presència de molts nens al costat de les mares pobres només amb l'argument que les mares els necessiten com a força de treball i com a suport a la vellesa; i que d'aquesta manera volen pal·liar la forta mortalitat infantil. A més, el dret de decisió s'equipara sovint amb una planificació al més precisa possible del moment i el nombre dels naixements, una idea que és irrellevant per als projectes vitals de moltes dones en tot el món.

Amb aquesta idea racional i tecnocràtica del dret de decisió, aquesta mena d'arguments feministes no té en compte tota la diversitat de concepcions individuals i culturals, i de models de fertilitat i infància. D'aquesta manera, es converteix també en una cosa útil per a l'argumentació de la política demogràfica, la qual recull els arguments racionals i combina, en el seu model de dret de decisió, una millora de l'estatus social de les dones amb una reducció del nombre de naixements. Ofereix, per tant, un model de reducció de la natalitat en el sentit d'optimitzar la relació entre costos i guanys.

El meu ventre em pertany

Passa una cosa semblant amb l'exigència del dret individual de decisió sobre el propi cos, en el sentit d'un control tècnic sobre un cos que es considera una propietat separada del subjecte. La crítica dels anticonceptius, que són nocius per a la salut i que priven les dones del control sobre la seva aplicació, ha conduït sovint a una situació en què l'exigència del dret a decidir

s'interpreta només com a llibertat d'escollir entre diversos mètodes tècnics. I respecte de la situació ideal d'un control complet sobre el propi cos, s'entén com un model il·lustrat de control de la natura aplicat al cos, però que oculta completament el model social i els processos psíquics que hi estan vinculats de l'embaràs, la sexualitat i la maternitat. Una concepció tal dels drets reproductius pot ser assumida fàcilment pel discurs de la *planificació familiar*. D'aquesta manera es poden fer compatibles la recomanació d'establir una distància més gran entre naixements en nom de la salut de la dona i els objectius antinatalistes.

Autoregulació tradicional

Mentre els models d'emancipació occidentals, amb aquestes idees de la necessitat de la màxima planificació possible i d'un control de la natura, s'estenen a totes les dones per tot el món, sovint altres ideologies feministes, davant la política demogràfica, intenten idealitzar les formes de comportament d'altres societats en relació amb la sexualitat, la prevenció de l'embaràs i el naixement. Els mètodes anticonceptius tradicionals es presenten com a *naturals* i essencialment positius. Totes les pràctiques socials i culturals que influeixen en el nombre de naixements en



En el discurs feminista occidental, el dret de decisió es redueix sovint a una relació racional de les dones amb els seus fills.

una societat *tradicional* s'interpreten només en funció de com aquestes societats regulen el seu volum de població. D'aquesta manera s'intenta una interpretació social funcionalista que reproduïx el model d'equilibri de la demografia (entre població i recursos), malgrat que sosté precisament una *autoregulació natural* en lloc d'un desequilibri.

Contra la població com a variable

Per tant, la crítica feminista de la política demogràfica ha d'intentar respondre a la consideració pròpia de les ciències naturals, de la població com a biomassa funci-

onalment inservible, com també afrontar la consideració que mistifica com a natura la corporalitat, la sexualitat i la fertilitat, o bé les converteix en magnituds maximitzables tecnocràticament.

Expulsem, doncs, del nostre repertori de coneixements el fantasma de l'excés de població (ni que sigui tan còmodament fàcil de calcular). Portem més aviat la nostra sensació d'excés de població a la nostra pròxima hora de teràpia. O, encara millor, llegim el capítol de les *Fantasies masculines* de Theweleit sobre les mareas i els pantans, i col·loquem les imatges de llagostes, llaunes de sardines i espoletes graduades de nou entre Fauna, Aldi i les estones de bricolatge, si no volem que l'apocalipsi o la fascinació pel càlcul esborrin del nostre cervell les últimes restes de crítica social que hi quedaven.

En una època en què la nova dreta ja no sospita la presència del comunisme i l'anarquisme pertot arreu, sinó que transmet la seva concepció del món a través de visions de catàstrofes naturals i del potencial agressiu natural humà, no hauríem d'oposar-nos-hi amb qüestions que concerneixen la humanitat, sinó amb anàlisis socials concretes. El tema de l'ecologia política no hauria de ser la nau espacial-Terra, sinó les moltes i diverses conseqüències regionals del model social impertant d'apropiació de la natura. Caldria pensar no tan sols en les simulacions calculades per al futur del gènere humà, sinó en l'home existent actualment al món; no s'hauria de considerar bombes els ventres, sinó que s'hauria d'entendre la corporalitat com un producte de la història. La població com a variable és un tabú ●



Els models d'emancipació occidentals, amb les idees de la necessitat de la màxima planificació possible i d'un control de la natura, s'estenen a totes les dones per tot el món.

Referències bibliogràfiques

- Badinter, E. *Die Mutterliebe. Geschichte eines Gefühls vom 17. Jahrhundert bis heute*. Munic: Serie Piper, 1991.
- Bröschke, S. «F-Kategorien — eine neue Schublade für ein altes Dilemma?», a *Lateinamerika Nachrichten* 205/206, jul/ag. 1991.
- Diversos autors. «Schwerpunkt Bevölkerungspolitik», a *Forum*, núm. 167.
- Ehrlich, P. *Die Bevölkerungsbombe*. Frankfurt del Main: 1973.
- Engelhardt, E. «Naturschutz durch Bevölkerungspolitik», a *Frauensolidarität*, núm. 41, 1992, pp. 17-21.
- Fatheuer, T. 1991. «BRD/Entwicklungshilfe. Umwelt, Umwelt über alles?», a *Lateinamerika Nachrichten* 210, des. 1991.
- Fatheuer, T. 1993. «Brasilien. Sterilisation und Aggression: Zwei Gesichter der Gewalt», a *Lateinamerika Nachrichten* 224, feb. 1993.
- Foucault, M. «Leben machen und sterben lassen. Die Geburt des Rassismus», a *Bio-Macht, DISS-Texte*, núm. 25, Duisburg, 1992.
- Leisinger, K.M. *Hoffnung als Prinzip*. Basilea: Birkhauser Verlag, 1993.
- Luger, L. 1991. «Bevölkerungspolitik. Ein Dialog beginnt», Informe al Congrés Internacional de Política Demogràfica del Brasil, a *Lateinamerika Nachrichten* 210, des. 1991.
- Luger, L. 1992. «Bevölkerungspolitik. Norplant — die Pille geht unter die Haut», a *Lateinamerika Nachrichten* 212, feb. 1992.
- Malthus, T.R. *An Essay on the Principle of Population as it Affects the Future Improvement of Society*. 2a edició ampliada (2 vols). Londres: 1803.
- Mertens, H. 1989. «Bevölkerungspolitik und das Recht der Frauen auf Selbstbestimmung», a *Peripherie*, núm. 36, 1989.
- Mertens, H. 1991. *Wunsch Kinder. Natur, Vernunft und Politik*. Münster: Verlag Westphälisches Dampfboot, 1991.
- Pinn, I.; Nebelung, M. «Das Menschenbild der Bevölkerungstheorie und Bevölkerungspolitik», a *Peripherie*.
- Randeria, S. «Kinder als Entwicklungsdefizit? Utilitaristische Doppelmoral», a *Weltwirtschaft und Entwicklung*, edició especial, 29 de juny, 1992.
- Rott, R. «Bevölkerungskontrolle, Familienplanung und Geschlechterpolitik», a *Peripherie*, núm. 36, 1989.
- Wichterich, C. *Die Erde bemuttern. Frauen und Ökologie nach Rio*, publicat per la Fundació Heinrich Böll, 1992.
- Wülker, G. «Zeitbombe Nr. 1: Bevölkerung», a *Vierteljahresberichte*, núm. 105, 1986.